

PRZEWODNIKI, MAPY, DROGOWSKAZY

Przewodnik po etyce, P. Singer (red.)
red. naukowa Joanna Górnicka, przekład zbiorowy
Książka i Wiedza, Warszawa 1998, s. 598.

Moda na „przewodniki” jest modą nienową i wielce popularną w krajach anglosaskich. „Przewodniki” wprowadzają nas w świat epistemologii, metafizyki, w filozofię Husserla, Hegla, postmodernizmu itd. Najczęściej wydają je renomowane wydawnictwa naukowe, obierając za redaktorów, naukowców doświadczonych, posiadających nie tylko wielkie kompetencje w danym zakresie, ale i wizję przedmiotu, którym się zajmują. *Przewodnik* ma najczęściej postać zbioru esejów, napisanych przez różne osoby i z różnej perspektywy.

Każdy z esejów to maleńka, autorska monografia filozoficzna na zadany przez redaktora prowadzącego temat. Przewodnik nie jest we właściwym tego słowa znaczeniu podręcznikiem, nie jest też wyborem tekstów, choć może pełnić funkcję i jedną i drugą. Nie jest on encyklopedią ani słownikiem, choć w zamyśle ma on postać erudycyjną i maksymalnie uporządkowaną. Przewodniki różnią się jednak od encyklopedii, słowników i podręczników tym, że ich charakter jest na wskroś autorski; co widać chociażby w specyfice idei porządkującej całość a ucieleśnionej w strukturze merytorycznej książki.

W przypadku *Przewodnika po etyce* wydanego ostatnio przez Książkę i Wiedzę, roli redaktora podjął się wybitny etyk i wielka osobowość czasów współczesnych Peter Singer (redaktorem naukowym w Polsce została prof. Joanna Górnicka-Kalinowska, której kompetencjom, skrupulatności i trosce zawdzięczamy ostateczną – naprawdę bardzo dobrą – postać polskiej edycji *Przewodnika*).

Książka składa się z siedmiu części poświęconych kolejno: (1) źródłom etyki; (2) wielkim tradycjom etycznym (gdzie opisana jest etyka indyjska, buddyjska,

chińska, żydowska, chrześcijańska, islamska); (3) historii etyki zachodniej (od Grecji po czasy nowożytne); (4) różnym teoriom etycznym stawiającym pytanie „Jak żyć” (a wśród nich etyce kantowskiej, etyce praw naturalnych i etyce umowy społecznej); etyce stosowanej, czyli aplikacjom refleksji etycznej do palących zagadnień współczesności, takich jak nędza na świecie, ekologia, aborcja, dyskryminacja, prawa zwierząt, wojna, zbrodnia i kara; (6) naturze etyki, gdzie analizuje się różne stanowiska metaetyczne (m.in. realizm, naturalizm, subiektywizm, relatywizm, preskryptywizm); wreszcie: (7) „wyzwaniom i krytyce” (gdzie możemy przeczytać co nieco o feministycznych założeniach etyki, o marksitowskiej wizji moralności, o ewolucjonizmie, determinizmie a także o wzajemnych realacjach między etyką i religią)

We wstępie, uzasadniając przewodnikową postać swojej książki, Peter Singer pisze: „Wybrałem taką konstrukcję książki, dlatego że nie powinno traktować się etyki jako czegoś odległego, przeznaczonego wyłącznie dla uczonych zamkniętych w Uniwersytetach. Etyka zajmuje się wartościami, dobrem i złem, słuszością i niesłuszością. Nie możemy uniknąć obcowania z nią, gdyż to, co czynimy – a także to, czego nie czynimy – zawsze może stać się przedmiotem oceny moralnej. Każdy, kto zastanawia się jakoś nad tym, co powinien zrobić, obcuje z etyką. Kiedy poważniej zaczynamy myśleć o tych sprawach, możemy zacząć od badania naszych własnych podstawowych wartości, ale będzie to także wejście na drogę, którą przeszło w ciągu dwóch i półtysiąca lat wielu myślicieli z różnych kultur. Na podróż taką warto zaopatrzyć się w przewodnik zawierający informacje o drodze, na którą zamierzamy wstąpić, mówiący o tym, jak ją wytyczano, gdzie znajdują się główne rozwidlenia, na których ludzie wybierali różne kierunki, oraz o tym, kto tam był przed nami. Jednak jeszcze cenniejszy jest przewodnik, który pobudzałby nas do myślenia o szlaku, jaki zamierzamy pokonać i ostrzegał przed pułapkami i ślepyimi uliczkami, jakie utrudniały ten marsz innym”.

Wśród autorów opisujących poszczególne etyczne marszruty znajdziemy zarówno przewodników nieznanych, jak i filozofów o utrwalonej pozycji (np. Kurt Baier, Onora O'Neill, Will Kymlicka). Poziom i struktura esejów są bardzo różne. Niektóre są doskonałe, inne przykuwające, jeszcze inne nieco przypadkowe lub zgoła chaotyczne. Wszelako całość spaja kompozycyjny zamysł redaktora prowadzącego, by etykę przedstawić możliwie wszechstronnie, barwnie i kompetentnie. Mamy tu jednak przede wszystkim jarmark różności, wielki etyczny dom towarowy, gdzie każdy znajdzie coś dla siebie; tradycjonałści dowiedzą się czegoś o etyce feministycznej, etyce chińskiej i etyce seksualnej; realiści zanalizować mogą argumenty relatywistów i subiektywistów; laicy zostaną pouczeni o źródłach etyki, jej istocie i zagadnieniach, do których tę z pozoru tak akademicką i abstrakcyjną wiedzę daje się z powodzeniem stosować (bardzo interesujący jest pod tym względem artykuł C.A.J. Coady'ego „Polityka a sprawa brudnych rąk” czy klasyczny już tekst

R.C. Solomona „Etyka biznesu”) wszyscy znajdą tu zagadnienia nowe, którym współczesna etyka poświęca bardzo dużo miejsca, takie jak prawa zwierząt, etyka ekologiczna czy kwestie nędzy na świecie.

Każde z poruszanych zagadnień etyki teoretycznej, stosowanej, historycznej czy krytycznej opatrzone jest bibliografią, na którą składają się zarówno lektury klasyczne, jak i opracowania i teksty pomocnicze (w językach obcych i polskim). Spis treści ma formę rozszerzoną, jest – jak chce tego pomysłodawca Peter Singer – rodzajem mapy, każdy rozdział jest tu streszczony, tak aby ci, którzy nie znają jeszcze obszaru etyki, „ustalali sobie własną drogę przyswajania materiału” lub też wybierali do czytania eseje na najciekawsze w ich mniemaniu tematy.

Przewodnik może służyć jako podręcznik akademicki, a nawet szkolny; Jest użyteczny nie tylko jako rodzaj dobrego wprowadzenia w złożoną problematykę etyki, ale również jako źródło wiedzy szczegółowej i specjalistycznej. Jest równie dobry dla teoretyków, jak i dla praktyków, dla laików, jak i specjalistów.

Magdalena Środa